

УДК 81'243: 001.895

*Ганна Карпенко***ЗАСТОСУВАННЯ ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ
ФОРМУВАННЯ ІНШОМОВНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ
КОМУНІКАТИВНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ**

Стаття висвітлює використання дидактичного матеріалу та застосування інноваційних технологій для формування іношомовної професійної комунікативної компетентності, оскільки сьогодення потребує конкурентноспроможного робітника, який буде володіти не тільки професійними знаннями, вміннями й навичками, а й використовувати іноземну мову у життєвих та виробничих сферах спілкування.

Було створено професійно спрямований та диференційований дидактичний матеріал, укладено "Практикум з англійської мови для студентів спеціальності Психологія" та розроблено дидактичний матеріал до кожного виду мовленнєвої діяльності (аудіювання, говоріння, читання, письмо).

У статті описуються різні методи навчання при вивченні іноземної мови: "Мозковий штурм", "Мікрофон", групова та парна роботи, рольові ігри, проблемні ситуації, творчі завдання, проектна робота, заняття з використанням мультимедійних засобів навчання та комп'ютерних технологій.

Використання дидактичного матеріалу, застосування інноваційних педагогічних технологій забезпечують стійкий інтерес студентів до предмета, активізують розумову, пізнавальну та творчу діяльність, сприяють розвитку навичок самостійної роботи та її презентації. В результаті підвищується рівень базових знань студентів, формуються професійні комунікативні компетенції.

Ключові слова: *іношомовна професійна комунікативна компетентність, інноваційна технологія, комунікативний підхід, дидактичний матеріал, методи навчання.*

Статья освещает использование дидактического материала и применение инновационных технологий для формирования иноязычной профессиональной коммуникативной компетентности, ибо настоящее время требует конкурентоспособного рабочего, который будет обладать не только профессиональными знаниями, умениями и навыками, но и использовать иностранный язык в жизненных и производственных сферах общения.

Было создано профессионально направленный и дифференцированный дидактический материал, составлен "Практикум по английскому языку для студентов специальности Психология" и разработан дидактический материал к каждому виду речевой деятельности (аудирование, говорение, чтение, письмо).

В статье описываются различные методы обучения при изучении иностранного языка: "Мозговой штурм", "Микрофон", групповая и парная работы, ролевые игры, проблемные ситуации, творческие задания, проектная работа, занятия с использованием мультимедийных средств обучения и компьютерных технологий.

Использование дидактического материала, применение инновационных педагогических технологий обеспечивают устойчивый интерес студентов к предмету, активизируют умственную, познавательную и творческую деятельность, способствуют развитию навыков самостоятельной работы и ее презентации. В результате повышается уровень базовых знаний студентов, формируются профессиональные коммуникативные компетенции.

Ключевые слова: *иноязычная профессиональная коммуникативная компетентность, инновационная технология, коммуникативный подход, дидактический материал, методы обучения.*

The article highlights the use of didactic material and innovative technologies to create foreign language professional communicative competence. Nowadays we need a competitive worker, who will have not only professional knowledge, abilities and skills, but also use a foreign language in everyday communication and industrial areas.

Didactic material that was professionally directed and differentiated was created. "Practical English for students in specialty Psychology" was composed and didactic material for each type of speech activities (listening, speaking, reading and writing) was worked out.

This article describes various methods of teaching a foreign language: "Brainstorm", "Microphone", group and pair work, roleplay, problem situations, creative tasks, project work, training with the use of multimedia learning tools and computer technologies.

The use of didactic material and innovative teaching technologies provide students with strong interest in the subject and stimulate mental, cognitive and creative activities, promote the development of skills of independent work and its presentation. As a result, the level of students' basic knowledge increases, professional communicative competence is formed.

Keywords: *foreign language professional communicative competence, innovative technology, communicative approach, didactic material, teaching methods.*

Актуальність проблеми. Впровадження ідеї освітнього діалогу в освітнє середовище ВНЗ – надзвичайно актуальне останнім часом. Термін "освітній" ми тлумачимо як засіб досягнення іншомовної професійної компетентності у процесі особистісного становлення фахівця. Загальною функцією освітнього діалогу в педагогічному процесі є передача інформації, соціального досвіду та культурної спадщини людства чи певної спільноти, пропущених через призму внутрішнього усвідомлення особистості. При цьому в процесі засвоєння інформації одночасно відбувається й формування

певного світогляду, котрий визначається не тільки формами навчальної взаємодії, але й змістом освіти. Діалогізація свідомості потребує побудови змісту навчання як діалогу, "поліфонізму голосів культур" різних епох, сукупності проблем, у процесі розв'язання яких відбувається зіставлення точок зору, особистих позицій партнерів педагогічної взаємодії [8, 303]. В узагальненому вигляді вони відображають основні завдання діалогічного навчання – формування не просто людини освіченої, а й людини культурної. З іншого боку, розв'язується проблема збереження індивідуальності, неповторності особистості, що розглядається як провідна проблема сучасної гуманістичної освіти. Саме діалогічний підхід у психолого-педагогічній практиці дає змогу організувати такий стиль навчання, який зберігає за студентом право на власну думку, позицію, переконання. Одним із принципів навчання шляхом освітнього діалогу в процесі вивчення іноземної мови є принцип комунікативності.

Принцип комунікативності зумовлює добір мовного та мовленнєвого матеріалу. Принцип домінуючої ролі вправ реалізується шляхом виконання студентами різноманітних вправ, що спонукають їх до здійснення мовленнєвих дій. Застосування вправ на занятті неможливе без комплексного використання дидактичного забезпечення, в тому числі й опорного матеріалу. Тому виникла необхідність створення професійно спрямованого та диференційованого дидактичного матеріалу. Сьогодення потребує конкурентноспроможного робітника, який буде володіти не тільки професійними знаннями, уміннями й навичками, а й використовувати іноземну мову у життєвих та виробничих сферах спілкування.

З цією метою було укладено "Практикум з англійської мови для студентів спеціальності Психологія" та розроблено дидактичний матеріал до кожного виду мовленнєвої діяльності [5]:

1. Аудіювання: аудіозаписи фонетичної зарядки до тем "Педагогічна психологія", "Особистість", "Емоції", "Мотивація"; відеозапис "Моя практика в школі", "Мій девіз життя"; "Я проти негативних емоцій"; На уроках широко застосовувалися відео та фільми англійською мовою на сайті www.youtube.com/watch з подальшим їх обговоренням, виконанням комунікативних вправ.

2. Говоріння: коментування прислів'я за темами "Якщо потребуєш поради, спитай старшу людину", "Не можна судити про книгу за її обкладинкою", "Успіх породжує успіх"; рольова гра "Лист до психолога", "До спеціаліста за порадою"; опорні фото з тем "А. Біне", "З. Фройд", "Ж. Шарко", "Е. Вебер"; індивідуальні картки з навчальними комунікативними ситуаціями "На конференції", "Практика в школі", "У товариша депресія", "Поради щодо вивчення іноземної мови".

3. Читання: тексти з завданнями для контролю читання – "Психологія", "Педагогічна психологія", "Особистість", "Емоції", "Мотивація"; додаткові тексти для читання та обговорення – "Темперамент", "Фен-Шуй", "Не переймайся проблемами", глосарій;

4. Письмо: виконання завдань для контролю письма з тем "Множина іменників", "Ступені порівняння прикметників", "Теперішній неозначений час", "Майбутній неозначений час", "Минулий неозначений час" (активного та пасивного стану) на комп'ютері; контрольні роботи з елементами тестових завдань на листках; робота з анкетами на психологічну тематику, створення проектів за темами "Психологічна служба", "Майбутня професія".

Головна мета навчання іноземної мови у вищих навчальних закладах полягає у формуванні в студентів іншомовної професійної комунікативної компетентності, де основним складником є дискурсивний компонент. Дискурс (від франц. discours, англ. discourse, від лат. discursus "бігання назад-вперед; рух, кругообіг; бесіда, розмова") – мова, процес мовленнєвої діяльності, спосіб говоріння [1].

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням даної проблеми займалися Р.П. Мильруд, А.В. Кащеєва, Н.В. Єлухіна, у своїх працях вони представили дискурсивну компетенцію як складову комунікативної компетентності, досягнення якої є однією з головних цілей навчання іноземних мов у сучасній вищій школі.

Дискурс, за В.Г. Борботько, є текст, але такий, який складається з комунікативних одиниць мови – пропозицій та їх об'єднань у більші єдності, які перебувають у безперервному смислового зв'язку, що дозволяє сприймати його як цілісне утворення. В.Г. Борботько підкреслює той факт, що текст як мовний матеріал не завжди являє собою зв'язне мовлення, тобто дискурс. Текст – більш загальне поняття, ніж дискурс, а дискурс завжди є текстом [3].

Н.Д. Арутюнова визначає дискурс як зв'язний текст у сукупності з екстралінгвістичними – прагматичними, соціокультурними та іншими факторами; "як текст, узятий в подієвому аспекті" [1].

Текст є "вигідним" дидактичним матеріалом в тому плані, що він являє собою цілісний і закінчений за формою і змістом "зразок мовленнєвої комунікації носіїв мови" [4], що містить досліджуваний мовний (лексичний, граматичний) матеріал, певну тему, яка стимулює ситуацію спілкування. Таким чином, текст постає як носій певної інформації, а також зразок використання конкретного мовного матеріалу в конкретних мовленнєвих ситуаціях. Текст є тим центром, навколо якого будується вся система навчання. Текст, перш за все, є носієм певної інформації, а також зразком використання конкретного мовного матеріалу в мовленні.

Формуванню дискурсивної компетенції навчанням передують відбір типів дискурсів, які відповідали сферам і ситуаціям, у межах яких відбувалося спілкування. Ознайомлення з конкретним дискурсом ґрунтувалося на аудіовізуальному його пред'явленні. Це передбачало показ відеоролика (слайдів, фотографій), за допомогою якого видавалася автентична комунікативна ситуація, комуніканти – представники іншої культури, їх мовленнєва і немовленнєва поведінка, культурний фон.

Сучасне інформаційне суспільство ставить перед навчальними закладами завдання підготовки студентів, здатних:

- гнучко адаптуватися в мінливих життєвих обставинах, самостійно здобувати необхідні знання;
- самостійно критично мислити;
- грамотно працювати з інформацією;
- бути комунікабельним, уміти працювати спільно.

Процес навчання сучасної людини стає безперервним. Вимоги часу та методики викладання сучасного заняття націлюють нас, викладачів, на використання інноваційних технологій у нашій роботі. Тому, поряд зі словом "комунікативний" практично завжди зустрічаємо "інтерактивний", бо це поняття є визначальним для реалізації комунікативного підходу. Слово "інтерактив" (пер. з англійської "inter" – взаємний, "act" – діяти) означає взаємодіяти. Інтерактивний метод – це спосіб взаємодії через бесіду, діалог [6].

Інтерактивне навчання – це спеціальна форма організації навчальної діяльності, яка має конкретну, передбачену мету – створити комфортні умови навчання, за яких кожен студент відчуває свою успішність, інтелектуальну спроможність.

Виклад основного матеріалу. Суть інтерактивного навчання полягає в тому, що навчальний процес відбувається за умови постійної активної взаємодії всіх студентів.

Це співнавчання, взаємонавчання (колективне, групове навчання у співпраці), де і студент, і викладач є рівноправними, рівнозначними суб'єктами навчання, розуміють, що вони роблять, рефлексують з приводу того, що вони знають, вміють і здійснюють. Організація інтерактивного навчання передбачає використання мовних і рольових ігор, моделювання життєвих та створення проблемних ситуацій. Перевага на заняттях віддається проблемним та творчим (часто домашнім) завданням, груповій і парній роботі, самостійній роботі, запитанням від студента до викладача і навпаки, що розвивають творче мислення.

На заняттях використовуються методи "Мозковий штурм", "Мікрофон", групова та парна роботи, рольові ігри, проблемні ситуації, творчі завдання, дискусії за круглим столом, заняття з використанням мультимедійних засобів навчання та комп'ютерних технологій.

Комп'ютеризоване навчання іноземної мови дозволяє контролювати навчальну діяльність студента з високою точністю і об'єктивністю, здійснюючи постійний зворотний зв'язок [7]. Комп'ютеризоване навчання іноземною мовою має цілий ряд переваг: варіативність на різних етапах навчання; можливість застосування на практичних заняттях різного типу; полегшення сприймання і запам'ятовування студентами навчального матеріалу; економне використання навчального часу; індивідуалізація навчання, вибір обсягу та послідовності засвоєння матеріалу, темпу роботи; реєстрація відомостей про студента; збір та обробка статистичних даних про індивідуальну навчальну діяльність студентів; зменшення видів роботи, що викликають втомлюваність студентів; використання різних аудіовізуальних засобів навчання (графіки, звуку), наочного та динамічного подання

матеріалу; зміна послідовності навчання з урахуванням результатів аналізу роботи студентів; адаптація існуючих навчальних матеріалів до комп'ютеризованих умов навчання; створення комфортного середовища навчання; упровадження експериментальних досліджень; активізація навчальної діяльності студентів; інтенсифікація навчання та підвищення рівня мотивації; формування належної самооцінки майбутніх психологів та створення умов для самостійної роботи.

Комп'ютерна програма "TenseBuster" полегшує навчальний процес, демонстрацію матеріалу та дозволяє зняти з викладача трудомістку роботи.

На сайті <http://www.youtube.com/watch> є безліч коротких відео на тему "Психологія". На заняттях студенти переглядали відео, обговорювали, висловлювали свої думки щодо побаченого.

На сайті <http://www.puzzle-maker.com/ws/index.htm> створюємо різні пазли з вивченої лексики, де студенти повинні знайти її. Чим частіше вони виконують таке завдання, тим швидше і легше запам'ятовується вивчена лексика.

Ефективність застосування комп'ютерних інформаційних технологій у мовній підготовці досягається при їх комплексному та системному використанні.

За допомогою інтернет-занять, використовуючи іншомовні сайти, особливо www.englishpage.com, стає можливим відпрацювати: фонетичний, граматичний, лексичний та комунікативний аспекти мови, що дозволяє більш якісно і швидко оволодівати мовним матеріалом, розвивати мовленнєві навички та вміння.

Для того, щоб зацікавити студентів, розкрити їх творчий потенціал, поставити в ситуацію самостійного пошуку, сприяти розширенню кругозору, ми використовуємо метод проектного навчання іноземної мови. Німецький педагог А. Флітнер характеризує проектну діяльність як навчальний процес, в якому обов'язково беруть участь розум, серце і руки, тобто осмислення самостійно добутої інформації здійснюється через призму особистого ставлення до неї і оцінку результатів в кінцевому продукті [6].

Проект – це п'ять "П":

- ПРОБЛЕМА
- ПРОЕКТУВАННЯ (ПЛАНУВАННЯ)
- ПОШУК ІНФОРМАЦІЇ
- ПРОДУКТ
- ПРЕЗЕНТАЦІЯ

Проектна робота – одна з найбільш цікавих методик, які може використовувати викладач. Вона дозволяє ефективно реалізувати комунікативний підхід у навчальному процесі з іноземної мови, а саме: вивчення мови через особисту діяльність студента, оволодіння мовою у процесі спілкування.

Метод проектів є дидактичним засобом для підвищення мотивації розвитку особистості студента, універсальним засобом для застосування в навчальному процесі; хорошою формою консолідації лексичного матеріалу і

розвитку комунікативних умінь. За допомогою проекту здійснюється різнорівневе навчання.

Використання комп'ютера на заняттях англійської мови та в позаурочний час відкриває для студентів нові можливості для оформлення проєктів: створення мультимедійних презентацій у програмі Microsoft PowerPoint. Ця програма дозволяє створювати презентації у вигляді слайд-шоу, презентації з гіпертекстом, включати звук, відео та різні види графіки.

Студенти виконали проєктну роботу за темами "Психологічна служба", "Майбутня професія". Спочатку була продумана інформація, яку вони хотіли представити у проєктах, були зібрані відповідні фото, малюнки та представлені на постерах чи у вигляді слайд-шоу. Після презентацій проєктів обговорювали цікаві моменти. Результатом виконання студентом проєктної роботи є усвідомлення "ситуації успіху", своєї значущості, успішності, розвиток комунікабельності, умінь добору інформації, аналіз презентованого, посилення інтересу до теми.

Серед активних методів навчання чільне місце належить грі як особливій формі життя, виробленій або створеній суспільством для керування розвитком молодого покоління; тобто, це особливе педагогічне творіння, хоча створили її не окремі люди, а суспільство в цілому. Сам процес виникнення гри був "масовим", у ньому природно-історична закономірність проявлялася у різноманітній свідомій діяльності окремих людей [9].

Гра – це наслідок діяльності, за допомогою якої люди перетворюють дійсність, змінюють світ. Сутність людської гри полягає у здатності перетворювати навколишній світ, відтворюючи його. У грі формується й виявляється потреба індивіда стати суб'єктом діяльності, впливаючи на світ. Головним у грі є не результат, а сам процес, переживання, пов'язані з ним. Хоча ситуації, у яких грає людина, уявні, дії та переживання, почуття реальні. Тому, з погляду психології, гра виникає тоді, коли з'являються потреби, що не можуть реалізуватись у певний момент життя. У такому сенсі гра – це реалізація підсвідомих бажань, але не одиничних, а узагальнених.

Діючи в уявному полі, у вигаданій ситуації, людина вільна, тобто сама визначає свої вчинки, зважаючи на власне "Я", одночасно підсвідомо підкоряючись правилам гри, що непомітно для гравця розвиває вміння визначати мету, прогнозувати наслідки, вибирати краще рішення в конкретних обставинах, виконувати власні задуми, діяти активно та цілеспрямовано. Навчальна і виховна функції, цінність гри полягають у тому, що, керуючи змістом і правилами гри, можна непрямо управляти процесом формування та розвитку необхідних професійних якостей, стимулювати ініціативу, самостійність гравців у ході виконання ігрових завдань.

До початку рольової гри студенти отримують вихідні дані про сюжет і правила гри, беруть на себе виконання певних ролей, наприклад "До спеціаліста за порадою". Студентка Кароль має психологічну проблему

щодо її росту, вона звертається у психологічну службу, де вона отримує пораду психологів. "Лист до психолога", де студенти звертаються до Каті, яка має свою сторінку в Інтернеті, зі своїми проблемами і просять її про допомогу. Катя кожного вислуховує і дає пораду.

Позиція викладача у процесі проведення ігор багатопланова: до гри він інструктор, що пояснює зміст і правила гри; у процесі гри – консультант; при підбитті підсумків – суддя і керівник обговорення. У рольовій грі учасники немовби перевтілюються в тих, кого зображують, і, вірячи у гру, створюють особливе ігрове життя. Рольова гра – це одночасність подвійного спілкування: реального та уявного. Важливими моментами спілкування в рольовій грі є емпатія та рефлексія. Емпатія проявляється у здатності співчувати учасникам гри, їх емоційному стану й водночас психічно ідентифікувати себе з персонажем. Рефлексія в рольовій грі – це здатність розуміти внутрішній світ персонажа і свій власний, бачити себе збоку. Завдяки наявності таких характеристик рольова гра є засобом навчання професійного спілкування. Особливо ефективним методом рольові ігри є для неконтактних студентів, з недостатньо розвинутим мовленням, тривожних (участь у діяльності від імені персонажа зменшує страх помилки, тому що помилок нібито припускається персонаж, а не учасник).

На заняттях студенти часто працюють в парах. Парна робота передбачає допомогу сильного студента слабшим і взаємодопомогу. Пари визначає викладач, зважаючи на симпатії або працездатність студентів. Склад їх може бути постійним (статичні пари) і змінним (динамічні пари). Така структура роботи дає змогу вчити кожного і вчитися кожному. Головними за парної організації навчальної праці є взаємонавчання і взаємоконтроль. Студенти в парі виконують різні завдання, наприклад, після кожного тексту є вправа з запитаннями до нього, потрібно в парі знайти відповіді на ці запитання в тексті; скласти діалоги, опираючись на карточки з виписаними на них словами та словосполученнями, які треба використати в діалогічному мовленні; на дошці подані слова, пов'язані з темою "Емоції", студенти в парах обговорюють, які емоції вони б хотіли переживати в житті більше, а які менше; в одному завданні виписані неповні речення, що містять деяку інформацію, яку можна використати у відповідях, але перед цим студенти повинні поставити запитання до цих речень, а потім у формі діалогу використовувати ці запитання і відповіді; студенти в парі обговорюють вислів "Ви не передбачаєте майбутнє, ви його змінюєте", прочитавши перед цим текст "Фен-Шуй"; складають діалог на тему "Важливість вивчення англійської мови", використовуючи опори.

Висновок. Творче використання опорного матеріалу, в тому числі й електронних засобів навчання, застосування інноваційних педагогічних технологій, забезпечують стійкий інтерес студентів до предмета, активізують розумову, пізнавальну та творчу діяльність, сприяють розвитку навичок самостійної роботи та її презентації. В результаті підвищується рівень базових знань студентів, формуються професійні комунікативні компетенції.

1. *Arutiunova N.D.* Dyskurs [Discourse] / N.D. Arutiunova // LES. – М., 1990. – S.136–137.
2. *Byrkun L.V., Moshkov V.V.* Komunikatyvni metody ta materialy dlia vykladannia anhliyskoi movy [Communicative methods and materials for teaching English] / L.V. Byrkun, V.V. Moshkov. – OxfordUniversityPress, 1998. – 48 s.
3. *Borbot'ko V.H.* Elementy teorii dyskursu [The elements of the theory of discourse] /V.H. Borbot'ko. – Groznyi, 1981. – 113 s.
4. *Deik Van T.* Yazyk. Poznaniie. Kommunikatsiia. [Language. Cognition. Communication.] / T. Van Deik. – М., 1989. – 331s.
5. *Karpenko H.M.* Praktykum z anhliis'koi movy dlia studentiv spetsial'nosti Psykholohiia [Practical English for students of specialty Psychology] / H.M. Karpenko. – Ivano-Frankivsk : NAIR, 2012. – 44 s.
6. Materialy dosvidu roboty vykladacha inozemnoi movy Sosnovskoi Liudmyly Vasylivny[The materials of L.V.Sosnovska's experience, a teacher of English] //www.teacherjournal.com.ua/.../20318_Dosvid.
7. *Mykytenko V.I.* Vykorystannia innovatsiinykh tekhnolohii u vykladanni anhliis'koi movy [The use of innovative technologies in teaching English] [Elektronnyi resurs] / V.I. Mykytenko. – Rezhym dostupu: http://www.rusnauka.com/30_NNM_2010/Philologia/72996.doc.htm.
8. *Radchuk H.K.* Aksiopsykholohiia vyshchoii shkoly. Monohrafiia[Axiopsychology of higher school. Monograph.] / H.K. Radchuk. – Ternopil : TNPU, 2009. – 415 s.
9. http://pidruchniki.com/1334020355078/pedagogika/vikoristannya_gri_navchalno-vihovnomu_protsezi_profesiynih_zakladiv_osviti.

УДК 159.923

Олександр Шульженко**ТРАНСПЕКТИВНИЙ ПІДХІД І БІОГРАФІЧНИЙ МЕТОД У
НАВЧАННІ ШКІЛЬНОГО КУРСУ ІСТОРІЇ**

У статті обґрунтовано доцільність і методику застосування транспективного підходу до пізнання і розуміння історичного процесу. Конкретизація цього підходу виступає у вигляді дослідницького і герменевтичного методу психолого-історичної реконструкції культурних артефактів та його різновиду – біографічного методу, який послуговується гуманітарними текстами (писемними історичними документами, свідченнями очевидців подій минулого, біографіями видатних осіб та ін.). Освітній, розвивальний і корекційно-виховний ефекти навчання історії в школі забезпечуються при цьому моделюванням відповідних виховних